

«ruina, runa» (que creia, doncs, variant l'un de l'altre) Semblantment Spitzer, que en *Lexikk* (1921), 115, li posa un ètimon, que grafia: *RŪ(1)NICUS, servint-se'n com a paral·lel en suport de la impossible etimologia de *randell/RANTELL*, que he explicat i descartat en aquest article. De fet és clar que una tal formació en llatí difícilment pot concebre's; i si de cas l'accent hauria caigut sobre la I, no la U. Reconeixent-ho en proposà una altra, a la *RFE* xvi, 1929, 153, i aquí era també com a marxapeu per l'origen que es proposava demostrar, d'un altre mot.

Cat. dial. ENRÒNIA i cast. dial. *i(n)rronia* 'idea fixa', 'suspiciàcia', vindrien del gr.-llatí *irōnīa*; llavors *rònecc* vindria del gr.-ll. *irōnicus* 'irònic', 'que dissimula fingint ignorància'. No és gens segur que Spitzer vagi a prendre més seriosament la segona idea que la primera, car era habitual en ell proposar successivament diverses etimologies, sempre que el cas no li semblava clar o li deixava escrúpols: el que és visible és que s'adonava que no anava segur i que hi sentia una qüestió dubtosa. Massa cas, doncs, van fer-ne M-Lubke i l'*AlcM*, en seguir-lo en aquest segon suggeriment; per bé que aquest dicc. vacilli entre aquest i el meu; i M-Lubke, en afegir en el *REW*, nous articles *ironia*, *ironicus*, amb aquestes etimologies de Spitzer (4545a i b), hi posi un interrogant.

En donar en el *DCEC* la bona etimologia del cast. *ironia/ironia/orronia*, ja vaig indicar concisament l'origen de *rònecc* (*DECH* III, 464, n. 4) Deia allí que aquells mots grecs, encara que més o menys usats pels romans, pertanyien a una esfera merament ideològica, sense resonàncies moralistes ni, menys, aplicacions materials; que no n'hi havia cap testimoni d'ús vulgar ni cap descendent romànic, que el significat tampoc no corresponia, i que tampoc es justificava el pas d'una *-r*-simple (*éra*) a *ř*. Que en canvi era fàcil de passar d'«idea falsa» a «suspiciàcia», «dèria», el sentit d'ENRÒNIA, substantivació, per tant, del ll. *erronea* 'errada'.

També hi ha bona base material i de sentit per creure que *rònecc*, *-ega*, ve d'aquest adjectiu *errōnēus*, -*ēa*. El tractament fonètic d'ENRÒNIA/*ironia* (*orr-*) ja mostra que eren mots d'esfera semiculta, on el grup *NE* no es va fusionar en *ŋ*. Estant en el medi lingüístic dels mots de baix llatí, més usats per gent d'església, mestres, escriptors etc., que per rústics, si bé apresos progressivament per aquests, i ja d'antic, la *E* d'aquest grup no es canvià en *I*, car es degué sil·labear durant cert temps amb hiatus (un cas com el de *OLEUM* > *oli*, *dimoni*, *llagut*, *galiar* etc.); i mentrestant s'introduí en el hiatus una *-g-*, fonema de transit: tal com *preon* > *pregon*, *dues* > *dugues* etc.; com que ja llavors els mots en *-icus* sonaven vulgarment *-ego*, el mot quedava incorporat a la categoria innumerable dels adjectius en *-icus* (*unicus*, *publicus*, *lubricus* etc.) i així aquesta forma en *-ec* quedà estabilitzada; d'altra banda enmig de l'oscil·lació entre *ARRUGA* i *ruga*, *arrova* i *ROVA*, *ratja* de *ERRATICA*, *arrel* i **rel*, *arran* i *ran*, es preferí en el nostre cas la forma sense *a-*: *casa arrònega* > *casa rònega*.

El significat bàsic del nostre adjectiu fou, doncs,

'fals, malmès, esgalabrat, consumit'. Ja hi hem pogut comprovar aquest matís particular en una munió de les cites. Des de la idea de lloc malmès es passà fàcilment a la idea de 'despullat, pelat, sense cobert ni protecció', 'sol, solitari'. Ara bé ERRONEUS tendia en la baixa època a ser molt amplament usat, amb sentit ampliat i amb pronúncia un poc vulgaritzada; car no solament ens ho prova el semicultisme moral ENRÒNIA, perquè en trobem indicis en les glosses sobre el llatí tardà, i desviat del clàssic. En una d'aquestes ens consta fins i tot aquell *erronicus* que hem pressentit, i postulat com a grafia pseudo-clàssica recobrint la pronúncia vulgar *errōnego*. *erronicus* trobem, en efecte, en un vell glossari, llatí (de la sèrie dels greco-llatins, que comprenen la major part dels glossaris de data arcaica), traduït el gr. *πλάνος*, que expressa les idees de 'vagabund, home errant', i també 'enganyós, pervers' («vagabond; jongleur, charlatan; qui trompe, qui égare»): es troba en uns *Hermeneumata* (*CGL* III, 335-49) conservats en ms. del S. IX, a la Bibl. de Montpeller (l'original bé podria ser doncs del S. VII o VIII i escrit, p. ex., en el Ross, que depengué d'aquella Universitat).

En general és la col·lecció sencera, dels glossaris llatins, que ens dona un indicati de la gran divulgació i popularitat dels mots d'aquest grup en el llatí tardà. hi compto 51 glosses dedicades a *erroneus*, *errans* (*CGL* VI, 398-9) i els altres derivats de *erro*, *-are*; d'elles, 22 greco-llatines. Ja no asseguraré que el nom de persona *Ronicus* que hom ha assenyalat en una inscripció romana de l'àrea gal·lo-romànica (*Whatmough Dial of Anc Gaul*, pp. 118, 121), sigui aqueix *erronicus* usat a manera de sobrenom o malnom d'algú bescantat com a vagabond; però no és desenraonat sospitar-ho. D'altra banda hi havia ja en llatí clàssic un nom comú d'home *erro*, *-omis*, que usaren escriptors antics amb el sentit d'«homme toujours errant, vagabond, coureur»; i que Justinà encunyà com a designació tècnica del vagabund, acusat de ser-ho; i així passà al famós text occità de Dret romà «Lo Codi», que preveu: «si él era servs fugitius o erró» (*Rayn* III, 140), anunciant-ne certes prevencions criminoses. La influència d'aquest parònim ERRONE no deixaria de cooperar en la desviació popular des de 'cosa falsa' cap a 'cosa dolenta' en general.

De tals ampliacions i desviacions del sentit en tenim diverses proves en els derivats de *errar* en occità antic. No hem vist que *rònecc* s'ha aplicat sovint a les coses consumides, romàntiques, mig podrides? Doncs no ens sorprendrà de veure imposar penes, en les *Jurades d'Agén* de 1345-50, a la gent de mercat si deixen de vendre carns sense «tota *error* de poyridura --- ni peys --- si no era merchan e senes *error* de poyridura».

Una dama vol el seu galant perquè li veu un semblant «senes *error*» en la cançó del trobador Montanhagol (S. XIII), que Jeanroy tradueix: «irreprochable, sans tache»; *error* fou sovint 'sofriment, discòrdia, desastre' en trobadors: «s'anc amors tornet en dissès, / pels fals amadors pren lo dan / --- / e l'amistat torn' en *error*», Arnaut de Tintinhac etc.; «enics, plens